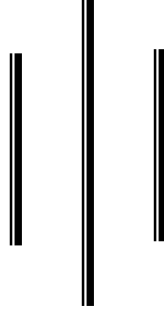
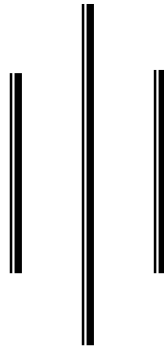

दक्षिण एशियाली क्षेत्रीय सहयोग संगठन (सार्क) का
उपलब्धी र संभावनाहरु एक अध्ययन
(१९८५-२० ०६)

प्रस्तुत -

त्रिभुवन विश्व विद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र संकाय राजनीतिशास्त्र
स्नातकोत्तर तह (एम.ए.) द्वितीय वर्षको दशौं पत्रको प्रयोजनको निमित्त
वीरेन्द्रनगर बहुमुखी क्याम्पस, राजनीतिशास्त्र विभाग सुर्खेत

प्रस्तुत-कर्ता -
घनश्याम के.सी.
(२०६३)

सिफारिस-पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र संकाय अन्तर्गत राजनीतिशास्त्र विषयमा स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दशौं पत्रको प्रयोजनको निमित्त घनश्याम के.सी.ले लेख्नु भएको "दक्षिण एशियाली क्षेत्रीय सहयोग संगठन (सार्क) का उपलब्धी र संभावनाहरू एक अध्ययन (१९८५-२००६)" सम्बन्धी शिर्षकको शोध-पत्र मेरो सल्लाह र निर्देशनमा रही तयार भएको हो । विद्यार्थीको लगनशिलता, मेहनत एवं उपलब्ध श्रोत साधनको तुलनामा यसलाई खोजपूर्ण मान्नुपर्ने हुन्छ । त्यसैले निजको लगनशिलता एवं मेहनतको कदर गर्दै उनको उत्तरोत्तर प्रगतिको कामनाका साथ यो शोध-पत्रको उचित मुल्याङ्कनका लागि मुल्याङ्कन समिति समक्ष प्रस्तुत गर्नका लागि सिफारिस गर्दछु ।

अर्जुनबहादुर अयडी
(सहायक प्राध्यापक)
वीरेन्द्रनगर बहुमुखी क्याम्पस
सुर्खेत

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र संकाय अन्तर्गत राजनीतिशास्त्र विषयमा स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दशौं पत्रको प्रयोजनको निमित्त घनश्याम के.सी.ले लेख्नु भएको “**दक्षिण एशियाली क्षेत्रीय सहयोग संगठन (सार्क) का उपलब्धी र संभावनाहरु एक अध्ययन (१९८५-२००६)**” सम्बन्धी शिर्षकको शोध-पत्र यस राजनीतिशास्त्र विभाग वीरेन्द्रनगर बहुमुखी क्याम्पस, सुर्खेतले स्वीकृत गरेको छ।

शोध-पत्र मूल्याङ्कन समिति :

- १) क्याम्पस प्रमुख :
- २) विभागीय प्रमुख :
- ३) शोध निर्देशक :
- ४) बाह्य निरीक्षक :

मनतव्य

सत्य सेवा सुरक्षणम्को मुल मन्त्र जपेर आफ्ना सुख तथा दुःखका क्षणहरुलाई भुल्लै नेपाल प्रहरीको १० वर्षे सेवा अवधीको दौरानमा संयोगवश सुर्खेतमा लामो समय सम्मको बसाई अवधीलाई भुल्लै नसकिने क्षणको रुपमा परिणत गर्ने आफ्नो भित्री इच्छा शक्तिबाट अभिप्रेरित भै वीरेन्द्रनगर बहुमुखी क्याम्पस वीरेन्द्रनगर, सुर्खेत मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र संकाय राजनीतिशास्त्र स्नातकोत्तर तह (एम.ए.) द्वितिय वर्षको पाठ्यक्रम अन्तर्गत ऐच्छिक विषयमा शोध-पत्र तयार गर्नुपर्ने भएकोले विषयगत अभिरुचीका साथ म धेरै शिर्षकमा लेख्न उत्सुक भए तै पनि मैले विभागिय निती निर्देशनलाई भुल्न नहुने भएको कारण अन्ततः मैले “दक्षिण एशियाली क्षेत्रीय सहयोग संगठन (सार्क) का उपलब्धी र संभावनाहरु एक अध्ययन १९८५ - २००६ विषयक शोध-पत्र तयार गर्नु पर्‍यो । विषयवस्तुमा केन्द्रित रहदै अध्ययन र अनुसन्धान पद्धतिमा अपनाइने प्राय जसो सबै विधिलाई समेट्ने प्रयास गर्दै यस शोध-पत्रका निर्देशक ज्यू को निर्देशन र सुझाव/सल्लाह मुताविक यो शोध-पत्र तयार गरेको छु ।

यस शोध-पत्रमा सन् १९८५ मा स्थापना भएको दक्षिण एशियाली क्षेत्रीय सहयोग संगठन (सार्क) का २१ वर्ष सम्मका विविध गतिविधिहरुमा सार्कका उपलब्धी, कमजोरीहरु र यसका संभावनाहरुको विप्लेषण गरिएको छ । यो शोध-पत्र तयार गर्दाका वखत विभिन्न विद्वानहरुद्वारा लेखिएका अनेकौं पुस्तकहरु, पत्रपत्रिकामा प्रकाशित लेखहरु, सार्क वडापत्रको सहयोग लिएको छु । प्रस्तुत शोध-पत्र तयार गर्ने क्रममा आफ्नो अमूल्य समय दिई बहुमूल्य विचार, सहयोग, सुझाव /सल्लाह दिनु हुने यस शोध-पत्रका शोध निर्देशक वीरेन्द्रनगर बहुमुखी क्याम्पस वीरेन्द्रनगर, सुर्खेत राजनीतिशास्त्र विभागका आदरणीय गुरु सहायक प्राध्यापक अर्जुनबहादुर अयडी प्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु । त्यस्तै गरेर आदरणीय गुरु सहायक प्राध्यापक मोहनलाल पुलामी ज्यू, सुर्खेत क्याम्पस प्रमुख पिताम्बर ढकाल ज्यू, उपप्राध्यापक लालबहादुर वली ज्यू, लगाएत संपूर्ण गुरु वर्गहरुको समेत यो शोध-पत्र तयार गर्नको लागि अमूल्य सुझाव, सल्लाह प्राप्त भएकोले उहाँहरु प्रति समेत हार्दिक कृतज्ञता प्रकट गर्दछु ।

शोध-पत्र तयार गर्ने क्रममा विविध पुस्तकहरु प्रदान गरी आवश्यक सहयोग पुऱ्याउनु हुने वीरेन्द्रनगर बहुमुखी क्याम्पस सुर्खेतका लाइब्रेरियन श्री कुमार बस्नेत ज्यू, कम्प्युटर टाइप गरी सहयोग गर्नु हुने जि.वि.स. सुर्खेतमा कम्प्युटर अपरेटर श्री रुद्रबहादुर बस्नेत ज्यू, इन्द्रा संचार केन्द्रका श्री रमेश बैगार ज्यू, साथै कितावको रुप प्रदान गरिदिनु हुने विशाल रबर छाप एण्ड प्रिन्ट सेन्टर सुर्खेतका प्रो.बुद्धिबहादुर बुढाथोकीलाई समेत विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

अन्तमा वर्तमानसम्म पुग्न सक्षम तुल्याउनु हुने मेरा पुजनिय बुवा आमा प्रति हृदय देखि नै आभार व्यक्त गर्दछु । साथै शोध-पत्र लेखन कार्यमा हरपल सहयोग गर्ने मेरी प्यारी श्रीमति कृष्णमाया विष्ट लगायत यस काममा लागि रहन प्रेरणा प्रदान गर्ने मेरा संपूर्ण ज्ञात/अज्ञात मित्रहरु प्रति अगाध माया एवं आभार व्यक्त गर्न चाहन्छु ।

फाल्गुन : २०६३

घनश्याम के.सी.
वीरेन्द्रनगर बहुमुखी क्याम्पस
वीरेन्द्रनगर, सुर्खेत

विषयसूची

अध्याय:– एक

परिचय (Introduction)

- १.१ शोध-पत्रको शिर्षक (Title of the Research)
- १.२ शोध-पत्रको प्रयोजन (Purposed the Research)
- १.३ सामान्य परिचय (General Introduction)
- १.४ शोध समस्या (Research Problem)
- १.५ शोधको उद्देश्य (Objective of the Research)
- १.६ पूर्व परिकल्पना (Hypothesis)
- १.७ तथ्याङ्क संकलन र शोध विधि (Data Collection and Research Methodology)
- १.८ शोध-पत्रको महत्व र औचित्य (Significance and Justification of Research)
- १.९ अध्ययनको सीमा (Limitation of the Study)
- १.९.१ विषयगत सिमा (Subjective limitation)
- १.९.२ समयगत सिमा (Periodic limitation)
- १.१० शोध-पत्रको ढाँचा (Research Design)

अध्याय – दुई

अन्तराष्ट्रिय संगठनको सैद्धान्तिक पक्ष (Theoretical Aspect of International Organization)

- २.१ अन्तराष्ट्रिय संगठन (International Organization)
- २.२ क्षेत्रीय संगठन (Regional Organization)

अध्याय – तीन

सार्कको ऐतिहासिक पृष्ठभूमि (Historical Background of SAARC)

- ३.१ सार्क स्थापनाको पृष्ठभूमि (Background of SAARC Establishment)
- ३.२ सार्कका उद्देश्यहरू (Objective of SAARC)
- ३.३ सार्कका सिद्धान्तहरू (Principles of SAARC)
- ३.४ सार्कको संगठनात्मक स्वरूप (Organizational Structure of SAARC)
- ३.५ सार्क वडापत्रको स्वरूप (Structure of SAARC Charter)
- ३.६ सार्क सदस्य राष्ट्रहरूको संक्षिप्त परिचय (A Brief Introduction of SAARC Countries)

अध्याय – चार

सार्कका बीस वर्ष, उपलब्धी र कमजोरीहरू (SAARC 20 Years, Achievement and Weakness)

- ४.१ दक्षिण एशियाली क्षेत्रीय सहयोग संगठन (सार्क) का उपलब्धीहरू (Achievement of South Asian Association for Regional Co-operation: SAARC)
- ४.१.१ प्रथम सार्क शिखर सम्मेलनका उपलब्धीहरू (Achievements of first SAARC Summit)
- ४.१.२ दोस्रो सार्क शिखर सम्मेलनका उपलब्धीहरू (Achievements of Second SAARC Summit)
- ४.१.३ तेस्रो सार्क शिखर सम्मेलनका उपलब्धीहरू (Achievements of Third SAARC Summit)
- ४.१.४ चौथो सार्क शिखर सम्मेलनका उपलब्धीहरू (Achievements of Fourth SAARC Summit)
- ४.१.५ पाँचौ सार्क शिखर सम्मेलनका उपलब्धीहरू (Achievements of Fifth SAARC Summit)
- ४.१.६ छैठौँ सार्क शिखर सम्मेलनका उपलब्धीहरू (Achievements of Sixth SAARC Summit)
- ४.१.७ सातौँ सार्क शिखर सम्मेलनका उपलब्धीहरू (Achievements of Seventh SAARC Summit)

- ४.१.८ आठौं सार्क शिखर सम्मेलनका उपलब्धीहरू (Achievements of Eight SAARC Summit)
- ४.१.९ नवौं सार्क शिखर सम्मेलनका उपलब्धीहरू (Achievements of Ninth SAARC Summit)
- ४.१.१० दशौं सार्क शिखर सम्मेलनका उपलब्धीहरू (Achievements of Tenth SAARC Summit)
- ४.१.११ एघारौं सार्क शिखर सम्मेलनका उपलब्धीहरू (Achievements of Eleventh SAARC Summit)
- ४.१.१२ बाह्रौं सार्क शिखर सम्मेलनका उपलब्धीहरू (Achievements of Twelfth SAARC Summit)
- ४.१.१३ तेह्रौं सार्क शिखर सम्मेलनका उपलब्धीहरू (Achievements of Thirteenth SAARC Summit)
- ४.२.१ दक्षिण एशियाली क्षेत्रीय सहयोग संगठन (सार्क) का कमजोरीहरू (Weakness of South Asian Association For Regional Co-operation)
- ४.२.१ वैधानिक प्रावधानका कारण देखिएका कमजोरीहरू
- ४.२.२ बहूदो आतंकवादका कारण देखिएका कमजोरीहरू
- ४.२.३ सार्क सदस्य राष्ट्रहरूमा देखिएको वातावरणिय समस्या
- ४.२.४ सार्क सदस्य राष्ट्रहरू आन्तरिक चपेटा र गृह युद्धको भुमरीमा रुमलिन
- ४.२.५ आर्थिक एवं व्यापारिक कमजोरी
- ४.२.६ ठूला तथा शक्तिशाली राष्ट्रहरूको हेपाह प्रवृत्ति
- ४.२.७ व्यापक गरिवी
- ४.२.८ भौगोलिक क्षेत्र विस्तार सम्बन्धी कमजोरीहरू
- ४.२.९ कागजी औपचारिकता र कार्यान्वयन रणनीति सम्बन्धी कमजोरी

अध्याय- पाँच

सार्कका संभावनाहरू (Possibilities of SAARC)

- ५.१ स्वतन्त्र व्यापार क्षेत्र (South Asian Free Trade Area)
- ५.२ गरिवी निवारण (Poverty Alleviation)
- ५.३ दक्षिण एशियामा आतंकवाद (Terrorism in South Asia)
- ५.४ सार्क र अन्य अभिसन्धि (SAARC and Other Convention)
- ५.५ सार्क उपक्षेत्रीय अवधारणा (SAARC Growth Quadrangle)
- ५.६ विश्वव्यापीकरण र दक्षिण एशिया (Globalization and South Asia)
- ५.७ सार्क र पानी (SAARC and Water)

अध्याय - ६

सारांश / निष्कर्ष

परिशिष्टाङ्क

सन्दर्भ सामाग्रीहरू (Bibliography and References)

संक्षेपीकरण (ABBREVIATION)

AALE :-	Asian African Legal Consultative Committee.
ABB:-	Asian Development Bank.
AIDS:-	Acquired Immune Deficiency Syndrome
ASEAN:-	Association of south East Asian Nations.
BSS:-	Bangladesh Sambad Sansthan
BTV:-	Bangladesh Television
CMECON:-	Council of Mutual Economic Assistance.
EEC:-	European Economic Community.
GEP:-	Group of Eminent Persons.
HIV:-	Human Immunodeficiency Virus
HSC:-	Health Surveillance Center.
ILO:-	International Labor Organization.
IPA:-	Integrated Programme of Action.
ISACPA:-	Independent South Asian Commission on Poverty Alleviation.
ITU:-	International Telegraphic Union.
KLO:-	Kamptapur Liberation Organization.
LTTE:-	Liberation Tamil Tiger Elam
NAM:-	Non-Aligned Movement.
NATO:-	North Atlantic Treaty Organization.
ADFB:-	National Democratic Front of Bodoland.
OAU:-	Organization of African Unity.
OAS:-	Organization of American States.
OPEC:-	Organization of Petroleum Exporting Countries.
PCIJ:-	Permanent Court of International Justice.
RDHRS:-	Rapid Development Health Response System.
RFB:-	Regional Food Bank.
SAARC:-	South Asian Association for Regional Co-Operation.
SAEU:-	South Asian Economic Union.
SAFSR:-	South Asian Food Security Reserve.
SAFTA:-	South Asian Free Trade Area.
SAPTA:-	SAARC Preferential Trading Arrangement.
SARC:-	South Asian Free Trade Area.
SCCI:-	SAARC Chamber of Commerce and Industry.
SEATO:-	South East Asian Treaty Organization.
SFRP:-	SAARC Found For Regional Project.
SIN:-	Shelter Information Network.
SIPA:-	SAARC Integrated Action Plan.
STOMED:-	SAARC Terrorist on offences Monitoring Desk.
ULFAA:-	United Liberation Front of Ultra
UN:-	United Nations.
UNO:-	United Nations of Organization.
UPU:-	Universal Postal Union.
WTO:-	World Trade Organization.